

Suomen Punaisen Ristin lausunto hallituksen esityksestä laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (HE 143/2024)

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä.

Keskeiset huomiomme ovat:

- **Mahdollisuus käyttää säilöönottoa yleisen järjestyksen turvaamiseksi tulee rajata vain maastapoistamistilanteisiin, kuten paluudirektiivissä on tarkoitettu (121§1 mom 6-k.). Vaihtoehtoisesti 121§ 1 momentin 6-kohdassa tulee nimenomaisesti tuoda ilmi, että kohdassa tarkoitettussa tilanteessa turvaututtaisiin jatkossakin ensisijaisesti poliisilain säännöksiin**
- **Sisäministeriön päätöksellä perustettavien erityisten säilöönottopaikkojen perustamista ei tule mahdollistaa. Maahanmuuttovirasto voi varautua kasvattamaan säilöönottokapasiteettia säilöönottoyksiköitä lisäämällä.**

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhteisö, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on kaikissa oloissa suojella elämää ja terveyttä sekä puolustaa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia. Järjestö tekee laajaa humanitaarista auttamistyötä Suomessa ja maailmalla. Tämän hallituksen esityksen kannalta olennaista toimintaa on mm. vastaanottokeskusten ylläpito Maahanmuuttoviraston toimeksiannosta sekä vierailut säilöönötettujen henkilöiden luona.

Suomen Punainen Risti on vierailut säännöllisesti ulkomaalaisten säilöönötettujen luona niin kauan, kun Suomessa on ollut erillisiä ulkomaalaisten säilöönottoyksiköitä. Ennen Joutsenon säilöönottoyksikön avaamista Punainen Risti vieraili ulkomaalaislain nojalla säilöönötettujen luona myös Pasilan poliisivankilassa.

Lyhytkin säilöönotto on ihmiselle raskas ja mahdollisesti traumatisoiva kokemus. Pitkäkestoinen säilöönotto altistaa mielenterveyden järkkymiselle. Erityisesti säilöönoton vaikutuksista kärsivät lapset – sekä säilöön otettuina että huolissaan perheenjäsenestään joutuessaan tästä erilleen.

Hallituksen esityksessä esitetään ulkomaalaislakiin muutoksia, jotka laskevat ulkomaalaisten säilöönoton kynnyksen huomattavan alas, mahdollistavat erittäin pitkät säilöönottoajat, sekä heikentävät säilöönottoolosuhteita tietyissä tilanteissa. Ulkomaalaisten säilöönotto on hallinnollinen toimenpide, jolla turvataan hallintomenettelyä ja päätösten täytäntöönpanoa. Säilöönotossa kyse on oikeusvaltiossa keskeisen oikeuden, henkilökohtaisen vapauden, rajoittamisesta. Vapaudenriiston kynnyksen tulisi olla korkea eikä tästä tule voida poiketa ulkomaalaisten kohdalla.

Ulkomaalaisten säilöönoton tulee olla hallintopäätöksen turvaamiseen tarkoitettu toimenpide

- **Mahdollisuus käyttää säilöönottoa yleisen järjestyksen turvaamiseksi tulee rajata vain maastapoistamistilanteisiin, kuten paluudirektiivissä on tarkoitettu.**

LAUSUNTO

- **Vaihtoehtoisesti 121§ 1 momentin 6-kohdassa tulee nimenomaisesti tuoda ilmi, että kohdassa tarkoitettussa tilanteessa turvaututtaisiin jatkossakin ensisijaisesti poliisilain säännöksiin**

Ulkomaalaisten säilöönnotto on hallinnollinen toimenpide, jonka tarkoituksena on turvata hallintopäätöksen täytäntöönpano. Esitysluonnoksessa ehdotetaan säilöönnoton laajentamista yleisen järjestyksen ja turvallisuuden turvaamiseen 121§ 6 ja 8- kohdissa. Yleisen järjestyksen turvaamiseksi tulee käyttää myös ulkomaalaisten osalta samoja rikosoikeudellisia keinoja, jotka ovat käytössä suomen kansalaisten osalta.

Hallituksen esityksen 121§ 6 -kohdan perusteluissa todetaan: "Poliisi-, esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädäntö on tarkoitettu rikosten ennalta estämistä, paljastamista, esitutkintaa ja rikoksen selvittämistä varten. Niillä ei ole mahdollista torjua sellaisia uhkia, joihin nyt esitettävällä uudella säilöönnottooperusteella pyritään puuttumaan..." Toteamus on kysymyksiä herättävä ja jopa ristiriitainen, eikä riitä perusteluksi laajentaa ulkomaalaisten säilöönnoton käyttöalaa yleisen turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseen. Esityksen mukaisessa varautumisessa lienee tavoiteltu juuri rikollisen toiminnan ennalta estämistä, johon tulisi voida puuttua mainituilla poliisi-, esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännöllä. Jos tarkoituksena on muun kuin rikollisen toiminnan estäminen, epäselväksi jää, miten vapaudenriiston käyttö tällaiseen tarkoitukseen perustellaan. Perusteluissa esiin tuodussa välineellistämistilanteessa turvapaikanhakijoita ei tule kohdella vaikuttamisen välineinä, ellei heillä itsellään ole vahingoittamis- tai rikosentekotarkoitusta. Turvapaikan hakemisessa ei ole kyse rikoksesta, vaikka sen taustalla olisi toisen valtion vaikuttamispyrkimykset. Hallinnollista säilöönnottoa ei myöskään tule käyttää rikoslain tapaan ennaltaehkäisevään tarkoitukseen. **Yleisen järjestyksen turvaamisen osalta säilöönnotto tulee rajata vain maastapoistamistilanteisiin, kuten paluudirektiivissä on tarkoitettu. Vaihtoehtoisesti 121§ 1 momentin 6-kohtaa tulee tarkentaa perusteluissa esitetyn mukaisesti niin, että kohdassa tarkoitettussa tilanteessa turvaututtaisiin jatkossakin ensisijaisesti poliisilain säännöksiin, kuten on tehty 8-kohdan osalta.**

Esityksen mukaan 121§ 1 momenttiin lisättäisiin uusi 8 kohta, jonka mukaan kansainvälistä suojelua hakeva henkilö voitaisiin ottaa säilöön, jos hän on vastaanottokeskuksessa tai sen välittömässä läheisyydessä aiheuttanut käyttäytymisellään huomattavaa tai toistuvaa häiriötä yleiselle järjestykselle taikka osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle. On selvää, että ihmisten on voitava asua ja myös työskennellä vastaanottokeskuksissa turvallisesti. Hallituksen esityksestä ei käy ilmi, miksi ihmisten turvallisuudesta ei voida huolehtia samoin keinoin ja valtuuksin, kuin vastaanottokeskusten ulkopuolellakin. Poliisilaisissa ja rikosprosessuaalisissa pakkokeinoissa on arvioitu niitä tilanteita, joissa yleinen turvallisuus edellyttää yksilön vapauden rajoittamista. Ei ole perustetta sille, että turvapaikanhakijan kohdalla asiaa arvioitaisiin eri tavalla. Jos suomen kansalainen aiheuttaa häiriötä tai esittää uhkauksia, säilöönnotto ei ole mahdollinen seuraus. **On erittäin ongelmallista, jos vapaudenmenetyksen edellytykset riippuvat kansalaisuudesta tai oleskeluasemasta silloin, kun perusteena on rikos tai rikosepäily eikä hallintopäätöksen varmistaminen.**

Ulkomaalaisten säilöönnoton tulee tapahtua kaikissa tilanteissa ihmisarvoa kunnioittaen ja asianmukaisissa olosuhteissa

- **Sisäministeriön päätöksellä perustettavien erityisten säilöönnottopaikkojen, jotka eivät ole säilöönnottoyksiköitä, perustamista ei tule mahdollistaa. Maahanmuuttovirasto voi varautua kasvattamaan säilöönnottokapasiteettia säilöönnottoyksiköitä lisäämällä.**

Esityksessä esitetään muutoksia, jotka lisäävät säilöönnoton mahdollisuuksia. Säilöönnoton odotetaan lisääntyvän. Lisäksi siirtolaisten, mukaan lukien turvapaikanhakijoiden, määrän lisääntyessä varaudutaan myös siihen, että säilöönnotto tällaisessa tilanteessa lisääntyy.

LAUSUNTO

Valtiolla on oikeus kontrolloida maassa oleskelua ja käyttää tarkoitusta varten myös säilöönottoa, kun perusteet ovat olemassa. Säilöönotto on kuitenkin tehtävä ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Jos säilöönottokeskusten paikat täyttyvät, nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa poliisin ja rajavartioston tilojen käytön säilöönottoon. Nämä tilat eivät sovellu ulkomaalaisten säilöönottoon tai ylipäänsä pidempiaikaiseen säilöönottoon. Ennen Joutsenon säilöönottoyksikön avaamista Punainen Risti vieraili säännöllisesti Pasilan poliisivankilassa, jossa säilöönnotetut odottivat vapautuvaa paikkaa säilöönottoyksikössä jopa viikkoja. Säilöönotto soveltumattomissa oloissa aiheutti inhimillistä kärsimystä. Säilöönotto pidätystiloissa tarkoittaa majoitusta yksin pienessä sellissä. On positiivista, että mahdollisuus lasten sijoittamiseen muualle kuin varinaiseen säilöönottoyksiköön on ehdotuksesta poistettu. Kuitenkin myös aikuiselle päivienkin säilöönotto näissä tiloissa on ongelmallista ja pidempiaikaista pidätystilojen käyttöä on arvioitava epäinhimillisen kohtelun kiellon näkökulmasta.

Kun säilöönoton mahdollisuuksia ja säilöönottomääriä lisätään, on varmistettava, että säilöönotto tapahtuu kaikissa tilanteissa asianmukaisissa olosuhteissa. Jos asianmukaisia säilöönottopaikkoja ei ole käytettävissä, ei säilöönottoa voida toteuttaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on huomoinut säilöönotto-olosuhteet arvioidessaan, onko ulkomaalaisten säilöönotto ihmisoikeussopimuksen mukaista.

Esityksessä varaudutaan poikkeustilanteisiin ja ehdotetaan, että säilöönotto voisi tapahtua sisäministeriön osoittamissa paikoissa muualla kuin säilöönottoyksiköissä. Varautuminen säilöönottokapasiteetin lisäämiseen on sinällään perusteltua. Näin voidaan ennalta ehkäistä säilöönottoa soveltumattomissa olosuhteissa. Tämä on toteutettavissa varautumalla perustamaan uusia säilöönottoyksiköitä. Maahanmuuttovirasto päättää nykyisen lainsäädännön mukaan säilöönottoyksiköiden perustamisesta ja voi siten perustaa tarvittavan määrän säilöönottoyksiköitä. **Sisäministeriön päätöksellä perustettavien erityisten säilöönottopaikkojen, jotka eivät ole säilöönottoyksiköitä, perustamiseen on suhtauduttava erittäin suurella varauksella eikä tällaista mahdollisuutta tule lainsäädäntöön avata.**

Lapsia ei pidä ottaa säilöön ja perheen yhtenäisyys on turvattava

- **Lapsen säilöönotto huoltajan kanssa rajataan samoin aikamäärin kuin ilman huoltajaa olevan lapsen kohdalla.**

Suomen Punainen Risti on vierailut säilöön otettujen lasten ja vanhempien luona Joutsenon säilöönottoyksikössä sekä ennen Joutsenon perheille tarkoitettua osaston avaamista Metsälän säilöönottoyksikössä. Säilöönoton vaikutukset lapsiin ovat merkittäviä ja pitkäkestoisia. Punainen Risti on jo pitkään esittänyt, että lasten säilöönotto pitäisi lainsäädännössä kieltää.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut, että lasten säilöönotto maahanmuuttoon liittyvistä syistä on haitallista lasten fyysiselle ja henkiselle terveydelle sekä kehitykselle, vaikka säilöönotto olisi lyhytaikaista tai tapahtuisi perheen kanssa, eikä lasten säilöönotto heidän tai heidän vanhempiensa maahanmuuttostatuksen perusteella ole koskaan lapsen edun mukaista ylittää tarpeellisuuden vaatimukset. Valtioiden tulisi komitean mukaan varmistaa, että lapset voivat pysyä perheensä kanssa yhdessä ei-säilöönottoon perustuvissa olosuhteissa. Perheen yhdessä pitäminen ei ole pätevä syy lapsen vapaudenriistolle, ja lapsen edun vaatiessa perheen yhdessä pitämistä, myös vanhempien vapaudenriistoa tulee välttää ja valita ei-säilöönottoon perustuvat ratkaisut koko perheelle.

Lakiin esitetään lisättäväksi aikarajoja huoltajan kanssa olevien lasten osalta. Esitetyt aikarajat ovat erittäin pitkiä. **Jos lasten säilöönottoa ei voida lopettaa, tulee säilöönoton kestoa mitata ja rajata tunteihin tai päiviin kuten on menetelty ilman huoltajaa olevien lasten osalta, ei missään tapauksessa kuukausiin.** Lasten säilöönnotot ovat käytännössä vähentyneet ja olleet suhteellisen

LAUSUNTO

harvinaisia ja niiden kestoa on pyritty pitämään lyhyenä. Vaarana on, että kohtuuttoman pitkä aikaraja ohjaa käytäntöä kohti nykyistä pidempiä lasten säilöönottoja.

Eero Rämö

päsihteeri